

Sfântul Apostol Toma
(6 octombrie)

Simpaticul nostru Apostol Toma*

Dacă Petru este „verhovnicul” Apostolilor (după o exprimare mai veche în limba liturgică a românilor), dacă Andrei este întâiul chemat (Ioan 1, 40), dacă Ioan este „ucenicul cel iubit” (Ioan 13, 23; 21, 20), dacă Iacov cel Mare și Ioan al lui Zevedeu erau „fiii tunetului” (Marcu 3, 17) și, în fine, dacă fiecare apostol va fi avut o calitate a sa mai pregnantă, un dar, un talant anume, Toma este, probabil, între Apostoli, cel mai simpatic în felul lui. Chiar și în binecunoscuta expresie „Toma necredinciosul”, spusă cel mai adesea sub forma „Măi, tu ești Toma necredinciosul”, pe lângă o anumită muștrare, se simte o firească înțelegere, o evidentă duioșie chiar. Dar cunoașterea celor mai mulți în legătură cu Toma nu trece dincolo de această sintagmă, și ea interpretată oarecum „după ureche”.

Apostolii au fost chemați de Hristos, după cum se știe, doi câte doi, mai întâi cele două perechi de frați după trup (Andrei și Petru, Iacov și Ioan), apoi ceilalți. Toma, căruia i se spunea și „Geamănul”, a fost chemat împreună cu un fost vameș, cu Matei (Matei 10, 3; Marcu 3, 18; Luca 6, 15).

Cele mai semnificative lucruri despre Toma le aflăm din Evanghelia lui Ioan. Portretul Sfântului Toma este pe cât de surprinzător, pe atât de seducător.

Toma este, fără îndoială, unul dintre cei mai entuziaști apostoli. Pe când Iisus se ducea să-l învie pe Lazăr, după ce cu puțin înainte le vorbise Apostolilor despre propria moarte, Toma este cel care, într-un avânt aproape inexplicabil și incredibil, le spune tovarășilor săi: „Să mergem și noi să murim cu El!” (Ioan 11, 16). Ar fi de observat că înainte de a fi pătrunsă de teologia subtilă și rafinată a scrierilor ioanice și pauline, Biserica s-a ridicat și s-a întărit prin această urmare de către creștinii primelor veacuri a îndemnului lui Toma de a muri cu Hristos. Nu cu o moarte simbolică, cum facem noi (dacă și cât o facem), cel mai adesea, astăzi, ci cu o moarte reală, dramatică, imolatoare. Fără mulțimea de martiri ai acelor vremuri, poate că valul adversităților istorice și religioase ar fi reușit să măture, în mare măsură, creștinismul de pe arena religioasă a lumii. Peste veacuri, până astăzi, răsună ca probă supremă de creștinism asumat nu alt cuvânt de Apostol, oricât de minunat ar fi el, ci acela al lui Toma: „Să mergem și noi să murim cu El!”. Aici se află, în esență, toată mistica creștină, și cea a lumii, și cea a Părinților pustici, și cea a scării valorilor, și, în general, a întregii comunicări reale și totale cu Dumnezeu.

* În *Alfa și Omega*, supliment de spiritualitate creștină al jurnalului *Cotidianul*, București, Anul V, nr. 4 (42), 12 aprilie 1996.

Toma, în setea lui nestăvilită de a se lămuri (în sensul eminescian, vechi, al cuvântului), nu ezită niciodată să întrebe, să-și mărturisească ignoranța, nu se face că știe ceea ce nu știe, nu ezită să pară „pisălog”. Datorită insistenței lui inocente („Doamne, nu știm unde Te duci; iar calea cum o putem ști?” – Ioan 14, 5), avem din partea lui Hristos una din marile dezvăluiri despre Sine Însuși, descoperire esențială pentru întregul discurs teologic corect ulterior: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine. Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, și pe Tatăl Meu L-ați fi cunoscut; dar acum Îl cunoașteți și L-ați văzut” (Ioan 14, 6-7). Cu alte cuvinte, Hristos este Revelația culminantă, deplină. Construcția dogmatică a învățaturii creștine corecte (i.e., ortodoxe), splendidul și subtilul ei eșafodaj pleacă de la această dezvăluire fundamentală, obținută datorită insistenței aparent săcâitoare a Sfântului Apostol Toma („Toma cel minunat a deschis izvorul dogmelor” – cântare la vecernia zilei Sfântului, la 6 octombrie). Fără îndoială că ceilalți apostoli nu știau mai mult decât Toma, dar ei nu îndrăznesc să întrebe, pentru că sunt mai „cuminiți”, mai convenționali, așteaptă ca lucrurile să li se dezvăluie de la sine. În schimb, Toma își însușise fără rezerve învățătura dată de Domnul lui: „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide” (Luca 11, 9). Prin cererea, căutarea și bătaia lui, ni se dă, aflăm, ni se deschide nouă tuturor.

Este interesant de observat cum Biserica, care nu a greșit niciodată în formarea tradiției ei liturgice, asistată fiind de Duhul Sfânt, îi dedică Sfântului Apostol Toma prima duminică de după Paști. Sigur că acest lucru este legat și de istorie, de faptul că Hristos a revenit la Apostoli „după opt zile” de la înviere (Ioan 20, 26). Acum, poporul, în unele locuri (mai ales în acelea influențate de slavi), prăznuiește încă un Paște: Paștele Blajinilor, un Paște dedicat celor duși. (Explicația este relativ simplă. Cultul morților este foarte dezvoltat în popor. Interdicția de două săptămâni pentru parastase este resimțită foarte greu de oamenii simpli și, de altfel, adesea nerespectată de preoți, în virtutea iconomiei sau a slăbiciunii. Ei ar vrea să împartă și Paștele cu cei duși ai lor, și de aceea primul prilej de pomenire este așteptat cu mare nerăbdare și socotit ca o prelungire a Paștelui. De altfel, la „a doua înviere” și în Duminica Tomii se citește aceeași pericopă evanghelică, ceea ce pare să justifice și mai mult această accepție populară.)

Deci, până la „Duminica Tomii”, în chiar ziua de Paști, la atât de blânda și de luminoasă slujbă a celei de „a doua învieri”, se citește prima parte a fragmentului din Evanghelia lui Ioan referitor la Toma (Ioan 20, 24-25). După minunea cea mare de peste noapte, noi reluăm drumul credinței noastre cu Toma, cu nevoia de a ști că nu greșim, că nu ne-am lăsat purtați de valul unui dor nestins care ar fi putut genera năluciri.

Între Apostoli, Toma este mereu absentul. Vine Hristos, după Înviere, la Apostoli, Toma e absent. „Adoarme” Maica Domnului, Toma e absent, după cum spune tradiția (*Mineiiul* pe august). Pe unde umblă Apostolul în acest timp, de e tot timpul absent? Sigur, nu chiulea, absentele lui sunt „motivate”,

el se afla mereu în misiune. În avântul lui, alege locuri de misiune mai depărtate de „lumea veche” și mai dificil de evanghelizat. Vestile ajung mai greu la el, iar când, în sfârșit, vine, prima lui grijă este ca să se încredințeze, să fie un martor la prima mână, nu la a doua, să poată mărturisi „am văzut, am atins cu mâna mea”, nu „am auzit că”, „mi s-a spus că”. Acest lucru intra în datoria lui de Apostol deplin.

Atitudinea lui Toma, tocmai ea, a ajuns normativă pentru Biserică. Toma nu „crede pe cuvânt”, pentru el nu sunt suficiente probe de genul trecutului prin ușile încuiate. Proba pe care o caută el nu este o probă de putere, ci o probă de iubire. El vrea să atingă rănile care sunt expresia și urmarea jertfei din iubire de oameni a lui Hristos. El știe că proba puterii poate fi înșelătoare. Ceea ce nu poate imita diavolul și cei ce se folosesc de puterile lui este iubirea. „Dumnezeu este iubire” – va mărturisi Apostolul mezin (1 Ioan 4, 16).

Până astăzi, oricând a fost vorba de a se primi o formulare nouă în Biserică, oricând un părinte, chiar dintre cei mai îmbunătățiți, are un gând nou, o „viziune” spectaculoasă, se cercetează îndelung, pentru a se convinge că nu este o ispită. Prima reacție trebuie să fie de respingere. Chiar și părinții cei mai duhovnicești, contrar unor opinii comune, sunt confrunțați cu mari ispite (vezi, de pildă, celebrul tablou al lui Grünewald cu Sfântul Antonie cel Mare). Toma știe despre credință că nu este oarbă, că ea presupune și o încredințare (în-credințare – de subliniat, din nou, uimitoarele valențe teologice ale limbii române). Se intră în credință, în cele din urmă ea trebuie să reprezinte un act de alegere și adeziune liberă. E un teritoriu al ființei integrale.

Nu îndoiala reprezintă statura duhovnicească constitutivă a lui Toma („credincioasă necredința ta” – cântă Biserica pentru el), pentru că, de îndată ce are probele întâlnirii cu Hristos înviat, nu ezită să-L recunoască cu un entuziasm ce ar putea fi caracterizat drept exploziv: „*Domnul meu și Dumnezeul meu!*” (Ioan 20, 28). Siguranța lui este totală, neumbrită și molipsitoare până în ziua de astăzi și până la sfârșitul veacurilor. „Necredința cea de suflet pierzătoare tuturor o vindecă necredința ta, fericite”, mărturisește Biserica în cântarea ei (întreg *Canonul Sfântului din Minei* este de o infinită poezie și încărcătură teologică). Până să ajungem fericiți cei ce credem fără să fi văzut (Ioan 20, 29), trebuiau să fie ei, martorii care au văzut și au atins.

Prin Toma știm cam ce ar putea fi trupurile noastre înviate, cele care se seamănă firești, pământeste, și învie cerești, duhovnicești (1 Corinteni 15, 40-44). Știm că ele vor purta ca semne ale biruinței rănile iubirii și dăruirii noastre pentru ceilalți și pentru Dumnezeu.

De altfel, datorită aceleiași „curiozități” a lui Toma, Apostolii au deschis mormântul Maicii Domnului și au putut constata cu uimire și bucurie mutarea ei cu trupul în cer.

Fuga de părelnic și de năluciri l-a împins probabil, pe Apostolul Toma până în India, la oamenii aceia pentru care Dumnezeu era iluzoriu, o idee întortocheată și abil construită, bazată, ce e drept, pe o atentă observare a vieții

și îndelungă reflecție asupra ei (mărturie că numai prin „înțelepciune” omenească, dar respingând Revelația, nu se ajunge prea departe). Până astăzi există acolo mici comunități care se revendică a fi fost evanghelizate de Apostolul Toma.

Și cât de bine mi se pare a-l recunoaște pe Apostol în acest portret: „Cu cetele cele de sus ca un Apostol bucurându-te, dăntuiești în Ceruri, fericite, și cânti veselindu-te” (Cântarea a 7-a *Canonului*).

Dăntuiește, dăntuiește de mama focului, în ceruri, simpaticul nostru Apostol Toma, pe buze cu mărturisirea fericită: „*Domnul meu și Dumnezeuul meu!*”!

Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir (26 octombrie)

Sfântul care înmiresmează toamna*

Numele de Dumitru mi-l evocă instantaneu pe Părintele Dumitru Stăniloac, una dintre rodurile cele mai minunate cu care a binecuvântat Dumnezeu pământul românesc, binecuvântare destul de ignorată, raportată la plinătatea ei. Va trece o vreme mai îndelungată sau mai scurtă (lucrul acesta nu are importanță absolută, Dumnezeu va veghea asupra lui) și, atunci când timpul se va plini, Părintelui i se va recunoaște, probabil, adăugarea la salba de Sfinți Dimitrie care împodobește Biserica.

Numele de Dimitrie (varianta cu iz bisericesc) sau Dumitru (varianta populară) moștenește pe anticul Demétrios, și spune și el despre capacitatea de preluare, de păstrare și de primenire a creștinismului, care-și însușește și adaugă tot ceea ce avea bun lumea veche.

Dumitru este, alături de alte câteva, unul dintre acele nume cu mare folosință până relativ de curând la români, pe care și-l poate afla mai fiecare în genealogia apropiată, așadar fără să răscolească prea mult. Din păcate, astăzi sunt tot mai puțini cei care pun copiilor sau finilor lor acest nume, cu rezonanță plăcut aspră, atât de bărbătească.

Poate ar trebui amintit și faptul că, datorită tocmai deseii folosințe, acest nume, diminutiv, a devenit acela al unui personaj creat de Ion Luca Caragiale, ajuns aproape legendar și considerat de mulți reprezentativ pentru arealul mic burghez bucureșteano-ploieștean (sau chiar „regătean”): Mitică!

Ca și în cazul Sfântului Gheorghe, pentru Sfântul Dimitrie domină reprezentarea în chip de cavaler. Lucrul acesta este evident și în cazul icoanelor țărănești¹.

De altfel, Sfântul Dimitrie face pereche bună cu Sfântul Gheorghe. În rugăciunile de invocare ale Bisericii noastre ei sunt totdeauna pomeniți împreună, în capul cetei marilor mucenici. Și adevărul este că multe sunt asemănările dintre ei. Amândoi au trăit în aceeași perioadă istorică (la sfârșitul veacului al III-lea și începutul celui de-al IV-lea), amândoi au fost de foarte tineri căpetenii militare apreciate, amândoi s-au afirmat prin curaj și mărturisire fără preget a credinței lor, suportând martiriul în timpul aceleiași perioade de mare prigoană anticreștină, datorată împăraților (auguștilor) Diocletian și Maximian, amândoi se bucură de o mare cinstire, atât din partea Bisericii (având prevăzute de tipic

* În *Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir*, Ed. light&gabrielmedia și Muzeul Țăranului Român, București, 2004.

¹ În legătură cu însoțirea omului cu calul, a se vedea în textul din această carte „Țăranul” Cavaler.